

CEPTA i zrównoważona działalność rolnicza na Słowacji

Jak promować i wdrażać zrównoważone rozwiązania alternatywne w codziennym życiu?

To pytanie doprowadziło do powstania w 2005 r. na Słowacji organizacji pozarządowej **Centrum na rzecz zrównoważonych rozwiązań alternatywnych** (*Centrum pre trvalo-udržateľné alternatívy* – CEPTA). Założyciele dążyli do tego, by organizacja była mała, otwarta, elastyczna oraz dysponowała panelem ekspertów. Jej misją jest stopniowe tworzenie bardziej zrównoważonych rozwiązań na szczeblu lokalnym, regionalnym i globalnym. Zrównoważone rozwiązania alternatywne oznaczają, w naszym rozumieniu, postępowanie w sposób, który prowadzi do minimalizowania negatywnych skutków działalności człowieka na środowisko naturalne i przyrodę oraz do uwzględniania w procesie podejmowania decyzji zarówno bieżących potrzeb, jak i praw przyszłych pokoleń. CEPTA zaczęła swoją pracę od dwóch tematów: rolnictwa i gospodarki odpadami. Obie kwestie, w których nasza wiedza jest stale pogłębiana w oparciu o badania naukowe, pozostały najważniejszymi obszarami naszej działalności. W zakresie rolnictwa w obrębie zainteresowań CEPTA znalazły się: Wspólna Polityka Rolna UE, stosowanie pestycydów a jakość żywności, bezpośrednia sprzedaż żywności przez gospodarstwa rolne, zarządzanie zintegrowaną ochroną przed szkodnikami itp. Z czasem nasz panel ekspercki powiększył się, dlatego rozpoczęliśmy projekty dotyczące także energii jądrowej, biopaliw, jakości powietrza i emisji sadzy.

Zdjęcie: CEPTA®

Jeśli chodzi o rolnictwo, wyodrębnione zostały dwie główne inicjatywy. Pierwsza to **lokalna wspólnota żywnościowa**, łączącą producentów i konsumentów na poziomie lokalnym/regionalnym. Druga inicjatywa, rozwijana na szczeblu krajowym, to **Agro-eko forum** będące platformą 19 słowackich organizacji pozarządowych, które zajmują się promowaniem zrównoważonego rolnictwa, leśnictwa i rozwoju obszarów wiejskich.

Zdjęcie: CEPTA®

CEPTA jest aktywnym członkiem wielu sieci międzynarodowych, ale najbardziej angażuje się w działania Pesticides Action Network (PAN-Europe) – sieci koncentrującej się na ograniczeniu stosowania pestycydów w Europie. Na szczeblu krajowym jesteśmy aktywnym członkiem platformy EKOFORUM, skupiającej 23 wiodące, krajowe organizacje pozarządowe zajmujące się ekologią i środowiskiem. Zrealizowaliśmy liczne projekty na szczeblu krajowym i międzynarodowym, a naszymi darczyńcami są zarówno osoby prywatne, jak i krajowe i zagraniczne fundacje i instytucje oraz Unia Europejska. Corocznie współpracujemy z różnymi organizacjami przy wspólnych akcjach, prowadząc zajęcia edukacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych konsumentów na szczeblu lokalnym, np. podczas Dni Ziemi (*zdjęcie 1*) lub Dnia bez Samochodu, oraz na szczeblu krajowym, np. podczas Dni Rolnictwa Ekologicznego, Dnia Unii Europejskiej (*zdjęcie 2*) i Dnia dla Klimatu. Ponadto, wraz z grupą innych organizacji pozarządowych monitorujemy temat ochrony środowiska przy okazji wyborów krajowych, regionalnych lub lokalnych.

CEPTA przygotowuje corocznie kilka informacji prasowych na różne, aktualne tematy; realizuje lub zleca badania naukowe oraz tłumaczenia badań i raportów; organizuje i bierze udział w wydarzeniach krajowych i międzynarodowych. Oprócz tego, członkowie organizacji starają się nawiązywać żywe relacje z osobami stanowiącymi przekrój całego społeczeństwa (dzieci, młodzież, dorośli konsumenci), aby lepiej zrozumieć codzienne problemy obywateli związane z ochroną środowiska naturalnego.

Zrównoważone rolnictwo

Wspomniane wcześniej **Agro-eko forum** (AEF) zostało utworzone pod koniec 2004 roku, jako krajowa platforma mająca promować zrównoważone rolnictwo, leśnictwo i rozwój obszarów wiejskich. Forum zrzesza obecnie 19 członków i jednego partnera stowarzyszonego. Od 2005 r. koordynacją platformy zajmuje się CEPTA. Zainteresowania członków AEF obejmują szerokie spektrum spraw, począwszy od ochrony przyrody (stowarzyszenie *Bird Life Slovakia*), poprzez rolników ekologicznych (*EKOTREND* – Stowarzyszenie na rzecz Rolnictwa Ekologicznego na Słowacji), prawa zwierząt (organizacja *Sloboda Zvierat*), zrównoważone uprawy leśne (organizacja *FSC Slovakia*), aż po systemy lokalne i rozwój obszarów wiejskich (wioska ekologiczna *Zaježová*). Istnieje kilka przyczyn, dla których utworzono taką koalicję krajową. Po pierwsze, działając wspólnie mogliśmy stać się partnerem Ministerstwa Rolnictwa, Środowiska i Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz innych instytucji, co ma kluczowe znaczenie w procesie kształtowania polityki na szczeblu krajowym. Jako **Agro-eko forum** staliśmy się też pełnoprawnym członkiem Komitetu Monitorującego Program Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2004-2006 i 2007-2013. W ramach tego programu dzielona jest większość dotacji UE w rolnictwie i jest to skuteczne narzędzie do sterowania polityką rolną na szczeblu krajowym oraz unijnym. Komitet Monitorujący jest jedyną instytucją zrzeszającą zainteresowane strony, która podejmuje decyzje dotyczące wdrażania, zmian, monitorowania i sprawozdawczości Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na Słowacji. Po drugie, jako grupa jesteśmy partnerami dla mediów i możemy koordynować nasze działania medialne, aby uzyskać efekt synergii, dzieląc się wiedzą, w tym wiedzą ekspercką, i przedstawiając ją z różnych punktów widzenia. Po trzecie, mamy również możliwość komunikowania wspólnych interesów organizacji pozarządowych w kontekście polityki krajowej oraz możemy wpływać na działania polityków i partii politycznych, oceniając ich działalność pod kątem uwzględniania idei zrównoważonego rozwoju.

Rolnictwo na Słowacji

Stan rolnictwa na Słowacji nie jest zadowalający, ale poprawa jest zauważalna. Oto niektóre z tematów, które są podejmowane przez AEF przy różnych okazjach:

- pustoszenie wsi, czego efektem jest coraz mniejsza liczba gospodarstw rodzinnych, spowodowane brakiem możliwości znalezienia zatrudnienia i usług społecznych na terenach wiejskich (najwyższy odsetek osób bezrobotnych mieszka na wsi);
- niewystarczająca samowystarczalność żywnościowa – Słowacja importuje ponad 50% żywności, którą można by wytwarzać w kraju;
- działalność rolnicza jest na Słowacji największym źródłem zanieczyszczeń wody oraz główną przyczyną erozji gleb i utraty bioróżnorodności;
- większość żywności zostaje zanieczyszczona w trakcie produkcji, np. przez azotany – pozostałości nawozów i pestycydów, które szkodzą zdrowiu konsumentów;
- oprócz podtrzymywania zrównoważonych właściwości produkcyjnych gleb i lasów należy również dążyć do zachowania ich zróżnicowanych funkcji nieprodukcyjnych, np. zatrzymywania i filtrowania wody, wiązanie węgla (sekwestracja) itp., które mają ogromną wartość dla ludzi i przyrody.

Po ostatnich wyborach parlamentarnych i zmianie rządu w lipcu 2010 roku **Agro-eko forum** zostało poproszone o stworzenie pierwszej wersji projektu nowej słowackiej polityki rolnej. Mimo

że nowy rząd prezentuje zasadniczo inny, lepszy styl komunikacji, Ministerstwo Rolnictwo kontynuuje swoje działania w interesie niektórych grup lobbingowy, dlatego pozostajemy realistami i zachowujemy czujność.

Lokalna wspólnota żywnościowa w Zwoleniu

Picture by D. Lešínský®

W 2009 r. w miejscowości Zwolen (środkowa Słowacja) utworzyliśmy **lokalną wspólnotę żywnościową**, która jest odpowiedzią na potrzebę przeciwdziałania bieżącym tendencjom globalizacji. W wyniku tych tendencji otrzymujemy tanią i kiepską żywność niewiadomego pochodzenia, wytworzoną ze szkodą dla środowiska naturalnego i ludzi. Ten dominujący model nie bierze pod uwagę potencjału produkcyjnego poszczególnych regionów, a zamiast tego prowadzi do uzależnienia producentów i konsumentów żywności od sieci supermarketów. W Zwoleniu utworzyliśmy na początku niewielką grupę około

15 członków-konsumentów, w większości młodych małżeństw, które poważnie traktują swoją odpowiedzialność za przyrodę i zdrowie swoich dzieci, oraz 3 producentów oferujących regionalne produkty rolne. Po roku, bez żadnej reklamy tej inicjatywy, wspólnota urosła do 50 rodzin i 7 producentów. Rocznie konsumenci ze wspólnoty otrzymują ponad tonę zdrowych warzyw, owoców, produktów mlecznych, jaj i mięsa, pochodzących z różnych gospodarstw w regionie. Takie rozwiązanie wspiera lokalną gospodarkę oraz zwiększa stabilność finansową rolników. Z uwagi na ograniczenia terytorialne inicjatywa jest otwarta tylko dla ludzi z danego regionu. Wspólnota posiada przejrzyste zasady dla producentów i konsumentów pragnących do niej dołączyć, które zostały określone w specjalnym kodeksie postępowania.

Wspólnota ze Zwolenia jest członkiem europejskiej sieci URGENCI, która promuje rolnictwo wspierane przez społeczność lokalną (*Community Supported Agriculture – CSA*) poprzez takie rozwiązania jak np. systemy skrzynek z produktami dostarczonymi bezpośrednio do konsumentów w miastach. Te rozwiązania są dobrze znane w większości krajów Europy Zachodniej. Jakiś czas temu zorganizowaliśmy wizytę przedstawicieli sieci URGENCI na Słowacji, a także wizytę 12 słowackich rolników i konsumentów we Francji, gdzie odwiedzili różne gospodarstwa należące do systemu lokalnych wspólnot żywnościowych AMAP, których we Francji jest ponad 1000.

Daniel Lešínský

Centrum pre trvalo-udržateľné alternatívy – CEPTA

Nográdyho 39

960 01 Zvolen

Słowacja

email: cepta@cepta.sk

tel.: +421 905581076

www.cepta.sk

tlumaczenie: Zbigniew Szalbot

Artykuł powstał przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej. Za jego treść odpowiada Polska Zielona Sieć oraz jej partnerzy i w żadnym stopniu nie może być on postrzegany jako odzwierciedlenie stanowiska Unii Europejskiej. Artykuł powstał także w ramach projektu „Środkoeuropejskie partnerstwo na rzecz zrównoważonego rolnictwa i suwerenności żywnościowej” dofinansowanego ze środków International Visegrad Fund.